

Krystýnek, Jiří

Zapomenutý Bezručův epigon

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1983, vol. 32, iss. D30, pp. [29]-34

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107942>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

J I Ř Í K R Y S T Ý N E K

Z A P O M E N U T Ý B E Z R U Č Ů V E P I G O N

Ze všech Bezručových epigonů se svému velikému vzoru ve stylu i struktuře svých veršů nejvíce přiblížil talentovaný, ale dnes zapomenutý M. Kurt. Tento regionální autor, dnešní generaci již zcela neznámý a nezaslouženě zapadlý, patřil svého času mezi nejlepší básníky z oblasti Beskyd a z Valašska.¹

Kurt následuje Bezruče jak sociálními motivy, které ovšem nemají bezručovskou účinnost a nekompromisnost, tak především slohem, básnickým výrazivem a veršovou strukturou. Zachoval si však při tom značnou samostatnost a originalitu, zejména v tematice. Hlavně jeho krajinné básně z Beskyd jsou samostatné, připomínají Bezruče jenom rytmicky. Nelze tedy Kurta považovat jenom za bezduchého napodobitele, ale spíše za značně samostatného nástupce a pokračovatele.

M. Kurt, vlastním jménem JUDr. Maxmilián Kunert, se narodil 25. července 1877 ve Valašském Meziříčí, kde také vystudoval gymnázium. Práva studoval v Innsbrucku a v Praze, pak vstoupil do státní služby a působil u finanční správy na různých místech na Moravě (v Hodoníně, v Brně, v Moravské Ostravě, v Novém Jičíně a v Prostějově), od roku 1920 v Bratislavě.

Podobně jako u Bezruče je téměř celá jeho básnická tvorba uložena v jediné sbírce, vydané roku 1908 pod názvem *Básně*.²

Zde hned v básni *Ostravě* rozvinul široké básnické panoráma podbeskydské krajiny s plasticky zobrazenými detaily horské přírody.

To je už dávno...

Na Radhoště stráni

stál jsem kdys opřen o silný kmen dubu;
dole kraj daleký pode mnou ležel
rozestřen v obzory, klidný a tichý
a celý zalitý podzimmím slunkem.

¹ O M. Kurtovi srov. zejména Vojtěch Martínek, *Slezsko a Ostravsko v literatuře*. O Slezsku a Ostravsku (sborník). Akad. spolek Odra, Brno 1912, 60. Vojtěch Martínek, *Slezsko v literatuře krásné*. Věstník Matice opavské 23, 1917, 147. Boh. Haluzický, *Umklký básník*. Lidové noviny 25. července 1937. Bedřich Slavík, *Pisemnictví na moravském Valašsku*. Promberger, Olomouc 1947, 291–292.

² M. Kurt, *Básně*. Moravskoslezská revue, Moravská Ostrava 1908 (Knihy moravských autorů, sv. 7).

Již tato první báseň sbírky upomíná silně na Bezruč celým svým rytmičtým, výrazovým i syntaktickým charakterem. Dále i v básních z jiného prostředí stále s láskou vzpomíná Kurt na své rodné Beskydy.

Mihla se Haná — v šeru vyčněl pak
v dálavě Bezkyd, rodný Bezkyd můj,
a jako mrak se táhnul v horizont.

(Dopis)

Osud mne zanes' do černého města,
mne muže z Valach a od Bečvy horní,
ze širokých ráztek a vonných lesů,
z vysokých kopců a obzorů dálných.

(Večer)

Hle, Bezkyd v dál zvlněný zamženou,
tam Hukvaldy, a bílý Příbor můj
v západu slunka zděmi zasvítíl.

(List)

Tam na obzoru zamžený v mlhách
Vlní se v dálku modravý Beskyd...

(Hostýn)³

V básních *Radhošť*⁴ a *Kotuč*, opět výrazně bezručovsky intonovaných, stýská si na zánik starých dobrých časů. Nenávistně hledí na katolická procesí, která okupují Radhošť, a lituje Kotouče, který ponenáhu mizí, drancován lidskou hrabivostí a ziskuehťivostí. Stejně truchlí i v básni *Kavalír* nad zašlou slávou hrabat Kinských a nad zánikem krásných starých lesů na Meziříčsku a Rožnovsku, které nový pán, bezohledný kapitalista, nemilosrdně kácí. Je tedy Kurtovo básnické dílo tematicky značně nesourodé a ideově nejednotné. Na jedné straně horlí proti vykořisťování, jak uvidíme z další ukázky jeho tvorby, na druhé straně však neuvážlivě chválí pseudoidylické staré časy. Tím se podstatně liší od Bezruče, kterého jinak důsledně následuje především ve veršové formě.

V ponurém *Valašském králi*, upomínajícím temnou náladou i pádným rytmem opět silně na Bezruč, zjevuje se vyděšený přízrak Mikyšky, nelibostného vykořisťovatele valašského lidu:⁵

Nepůjdu přes ten vrch, blízko je noc:
kdosi se postavil za mnou,
hle, stíny, sem stíny strašné jdou —
já se tak bojím těch soumraků tam
a na Brňov, k Veselé daleko mám...

Třicet let vládnul jsem — teď účty sem?
snad chcete mé poklady mít,
do hrobu ničeho nelze vzít. —
Tak mne vše dusí, a já přec byl král
a celý kraj tancoval, jak jsem mu hrál.

³ Otištěno již v Moravskoslezské revui 2, 1906, 37.

⁴ Vyšla také ve sborníku *Pozdravy Moravy bratřím v poli*, Moravské kolo spisovatelů, Brno 1915, 66—68.

⁵ Valašskomeziríčský advokát Alois Mikyška (1831—1903) byl typem chladnokrevného kapitalistického kořistníka. V letech 1879—1891 byl říšským poslancem. Zavinil úpadek valašskomeziríčské záložny, který ožebračil mnoho drobných střádalů. Mikyškův pád zpracoval Kurt také dramaticky v divadelní hře *Zkáza*, kterou hrálo roku 1907 Národní divadlo v Brně. Tiskem nevyšla. (Srov. Bedřich Slavík, *Pisemnictví na moravském Valašsku*, 292.)

A tentýž přízrak se objevuje i v básni *Skizza*, vzniklé rovněž pod pronikavým vlivem Bezručovým. Založil ji na protikladu krajinné krásy a lidské bídy. S kousavou ironií přiznává půvab horského kraje a karikuje plytký zájem lidí z města a ze šťastnějších krajů vlasti. Na místech, kde vypočítává utrpení rodného valašského kraje, je vliv Bezručův nejnápadnější.

Eh, brachu, slepý jsi, za Krasno pohled,
za Vsetín pohlédni a do Karlovic
a také jinam: ty komíny vidíš,
dýmem jak chrlí do modrého nebe,
hrdě jak hledí do našeho kraje,
vidíš ty komíny, nebo jsi slepý?

To je ovšem už báseň bezpečně založená na skutečnosti, zbavená dřívější ideové nejistoty. Zde si plně uvědomuje nelítostnost kapitalismu, který průmyslově exploatuje chudé, neúrodné Valašsko. Valašský vesnický i městský proletář nemá nic jiného než svou pracovní sílu, kterou je nucen prodávat za bídnou mzdu, a i za tu musí být svému zaměstnavateli ponížěn vděčen.

Zatrpklá báseň 1899 vzpomíná na protivládní nepokoje vsetínské.

Mistrná *Modlitba Satanova*,⁶ báseň prudkého vzletu a pevně skuté veršové formy, žaluje ve vášnivě nebojácné obžalobě na bídu a ubožáctví horského lidu.

Teď staneme; hle, Pane, moje zem
ve jitra kráse zde u nohy tvojí,
a nad hlavou jí jako diadém
se zlaté páry v záři slunka rojí.
Ráztoky širé a lesů tmář,
daleká údolí a dědiny v nich milé,
tam kostelík — jak slunko svítí naň —
a hory, hory v dál se vlní v mlze bílé...
Toť Bezkyd můj...

 Sem, Pane, jsem tě ved,
neb zřídka kdy zde noha tvoje kráčí,
na ten lid zapomněl tvůj svatý hled
a osud jeho smutný je až k pláči.

V básni *Z rodných sentimentálností*⁷ se však opět pokorně vyznává z odané lásky k rodným horám ve verších tentokrát rychle a pádně spěchajících, v nichž zaznívá stesk po horském domově:

Kolikráte na ta slova
já si vzpomněl v žití shonu,
když kdes v cizině mne jala
strašná touha jíti zpátky
domů do hor, zas vše vidět:
bídné chalupy a z dřeva
kostelík náš nachýlený,
natáhnout se pod les v trávu,
dýchat do sebe vzduch vonný,
z dálky píská na fujaru
snědý pasák — modré nebe
klene se nad tím vším klidně.

⁶ Vyšla také v beletristické příloze Moravskoslezské revue 3, 1907, 49–50.

⁷ Byla otištěna již v Moravskoslezské revui 1, 1905, 201–202.

Píseň o starém hřbitově je prosáklá hlubokým smutkem a melancholickou vzpomínkou na zesnulé, kteří odpočívají na starém hřbitůvku ve Vašašském Meziříčí. Zádumčivý stesk je promítnut do náladově osvětlené scenérie tohoto romantického tichého hřbitova se starobylym dřevěným kostelíkem:

Tak ticho zde — v zvonici hnízdí sovy
a na hrobech ve divoké své kráse
se hustý svlačec kol kamene vine,
chodníky dávno zarostla již tráva,
neb zřídka sem se něčí noha šine,
a nad rovem pak v slzách klesne hlava...
Je hřbitov v svahu, dole zpívá řeka,
a v dálku táhne rovina se širá.
Tak smutno zde, ba skoro až se leká
tvá duše ticha, jež kol všecko svírá,
že slyšíš, listí jak z jasanu klesá,
i kukačku, jak z dále volá z lesa...

Stejně intonace je i *Vzpomínka dušičková*,⁸ kde jiskřivými horskými scenériemi v záři slunného listopadového dne matně probleskuje bolest nad smrtelně nemocnou milovanou dívkou.

Lidově zní lehký popěvek *Dvě zašovské věže* a milostná *Písnička*⁹ v prostém verši s náladovým refrénem, zastřeným jemným závojem lehké melancholie:

V rožnovském kostele klekání zvonili,
večer šel po horách teskný a unylý,
voněly aleje na břehu u řeky...
A já jdu zazpívat: Dobrú noc, má milá...
na Dolní Paseky.

Výrazně bezručovsky opět zní *Jasenice*, zádumčivá elegie o milostném zklamání:

Vidím ten kraj: je ráztoka dlouhá,
na stráních paseky, na horách les;
myslivna u cesty a u ní pila,
máj je, ze zahrady tak voní bez.
Trochu jsem zapomněl — život je těžký —
proč jsem v tom máji tam chodil tak rád;
Vsacanky mívaly tak smutné oči,
a já jsem, proboha, byl také mlád.

Příliš sentimentální je *Adagio I*,¹⁰ avšak *Vzpomínka* a *Adagio II* působí opět jemnou milostností a čistou, něžnou náladou.

Na stráni Radhoště kdysi jsem stál,
kraj širý přede mnou ve slunci spal,
ve slunci podzimním tíše.
A já jsem duši svou tím krajem nes,

⁸ Vyšla již tak v Zlaté Praze 1907, 187.

⁹ Otištěno poprvé již v Moravskoslezské revui 2, 1906, 10–12, 321.

¹⁰ Vyšlo již v beletristické příloze Moravskoslezské revue, 3, 1907, 1.

až pak s ní v daleké městečko kles,
v městečko pod horou bílé...
V mlhách jen zřel jsem to město svých snů,
vzpomínkou vletěl tam zářivých dnů
a k tobě, Vsacankobledá...

(Vzpomínka)

Vid, drahá duše má, zas spolu půjdeme,
do našich polibků nám Bečva zazpívá,
a k nebi nahoru své zraky zvedneme,
kde v nachu západu se slunko ukrývá:
je večer sobotní a z města za námi
zní klekání...

(Adagio)

Prudce vznícenou vášní, která rychle zapomíná na něžný románěk čisté lásky, je však prosáklá báseň *Na Soláni Čarták*...¹¹

V *Intimních znělkách* znovu svítí bělavý Kotouč do žhavě milostných veršů a v jemně ztlumené básni věnované Bohumilu Jaroňkovi znovu se objevuje tichý meziříčský hřbitůvek.

V *Hukvaldech*¹² spojil v první části temné impresie hradních zřícenin a okolní přírody za horkého letního večera s nejasně naznačeným erotickým zklamáním a v druhé části, jásavě oslavující milostné vítězství, v pevném, plynulém verši, kde znovu se projevil jasný vliv Bezručův, zalil stejnou krajinu opojnou září májového slunce za svěžihého jitra:

A vlevo Hukvaldy, v topasu svahů
šed' hradeb rozsáhlých a okruh věží;
tam moje studna je hluboká, hrozná,
pod stěnou zřícenou k obloze zívá...
O, již se nebojím propasti její;
slunkem ji osvětlím, radostným slunkem
až na dno, kam kdysi mne táhly žhavé,
zeleně svítící, malinké oči:
Ne, již se nebojím propasti její:
je máj kol, jabloně tak těžce voní,
růžové kytice, po stranách cesty...

V radostně zajímavé básni *Tomu, jenž přijíti má*...¹³ se chystá, jak svému dítěti, jehož zrození očekává, ukáže krásu valašských hor a jak v něm vychová lásku k rodnému kraji:

Rodný svůj bědný kraj, dítě mé, uvidíš,
valašskou zem ti tam ukáží zvysoka;
od Lysé přes hory až k Bečev údolí –
nevím, proč slza mi tlačí se do oka –
dítě mé, Valášku, ať budeš kdekoli,
vzpomínej, nezapušď své vlasti kamenné...

Moravskoslezská revue uveřejnila ještě několik čísel do sbírky *Básně ne-pojatých*. Tak především soubor čtyř nevelikých básniček, nazvaný *Z me-*

¹¹ Také v beletristické příloze Moravskoslezské revue 3, 1907, 33.

¹² Poprvé v Moravskoslezské revui 2, 1906, 243–245.

¹³ Již v beletristické příloze Moravskoslezské revue 3, 1907, 57.

zříčských písniček.¹⁴ V lidovém tónu je melancholická, hlubokým smutkem zastřená *Smutná písnička*. Avšak *Jízda*, *Nedělní odpůldne* a *Nocturno* jsou radostně milostné písně. Jemně laděná *Nálada*¹⁵ přechází náhle z moll do dur. Toto krásné básnické *maggiore*, naplněné v první části zádumčivou beznadějí a vsazené do unavené, našedlé horské krajiny, přechází v druhé části v jásavé finále šťastné lásky v radostné, rozzářené a rozezpívané horské přírodě.

Je tedy zřejmé, že po počátečních slibných náběžích k lyrice sociálně politické převládla u Kurta tematika milostná a krajinářská. Ve svěžích, realisticky viděných krajinných obrazech se přiblížil až ke znamenitým básním svého krajana Metoděje Jahna. Jemný nádech impresionismu, kterým jsou jeho krajinářské básně jen jakoby lehce zamlženy, je pochopitelný v období, kdy impresionismus již výrazně ovlivňuje evropskou krajinou lyriku.

Neúspěšný byl Kurtův pokus o drama s látkou beskydskou. Jeho jednoaktová valašská pohádka *Za noci měsíčné*¹⁶ je zcela bezvýrazný polopohádkový, poloskutečný výjev, odehrávající se na kněhyňské salaši.

EIN VERGESSENER EPIGONE PETR BEZRUČS

Zu den in der jetzigen Zeit fast vollkommen vergessenen Epigonen Petr Bezruč gehört vor allem M. Kurt (Maxmilian Kunert), ein talentierter regionaler Dichter, der — wie sein großer Vorgänger — nur eine einzige Gedichtsammlung herausgab. Er folgt seinem berühmten Muster vorwiegend in der Form. Von allen Epigonen Bezruč nähert er sich am meisten dem Stil und der Struktur seiner Verse. Soziale Motive kommen bei ihm seltener als bei Bezruč vor. Manche seiner Gedichte enthalten impressionistisch intonierte Naturlyrik, die an einen anderen regionalen Autor aus demselben Gebiet, nämlich an M. Jahn, erinnert. Doch auch Kurt hat die krassen gesellschaftlichen Gegensätze in seiner damals engeren armen Heimat in einigen seiner Gedichte dichterisch wirkungsvoll dargestellt.

¹⁴ Moravskoslezská revue 5, 1909, 240, 324.

¹⁵ Moravskoslezská revue 6, 1910, 174—175.

¹⁶ M. Kurt, *Za noci měsíčné. Valašská pohádka o jednom dějství*. Psáno v létě 1909. Moravskoslezská revue 8, 1912, 138—144, 190—195.